

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาผลของการใช้สื่อพื้นบ้านในการให้สุขศึกษาเรื่องโรคเอดส์แก่ประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีอายุระหว่าง 15 - 65 ปี ที่ใช้ภาษาเขมร ภาษาลาวและภาษาส่วยเป็นหลัก โดยใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเอง การศึกษาครั้งนี้มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 รูปแบบการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ใช้การศึกษาแบบกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากรที่ศึกษา เป็นประชาชนจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1,381,962 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอรัตนบุรีและอำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์ (ประชากรรวม 3 อำเภอ จำนวน 450,152 คน)

3.2.2 ตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างการศึกษา คือ ประชาชนที่พูดภาษาเขมร ภาษาลาวและภาษาส่วย เป็นภาษาหลัก ที่อาศัยอยู่ในตำบลสวาย (อำเภอเมือง) ตำบลหนองบัวทอง (อำเภอรัตนบุรี) และตำบลกระโพ (อำเภอกำแพง) จังหวัดสุรินทร์

เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดศึกษาเรื่องนี้มาก่อนผู้ศึกษาได้ศึกษานำร่อง 1 หมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบสอบถามทัศนคติต่อโรคเอดส์ $S.D. = 4.13$ $S^2 = 17.06$ จากแบบสอบถามความรู้เรื่องโรคเอดส์ $S.D. = 2.65$ $S^2 = 6.99$ แล้วจึงนำค่าความแปรปรวนจากแบบสอบถามความรู้เรื่องโรคเอดส์มาใช้ในการคำนวณหาขนาดตัวอย่างจากสูตร paired t - test : two - sided test $n = (Z_{\alpha/2} + Z_{\beta})^2 S_p^2 / D^2$

$$S_p = \text{pooled variance} = 2.65$$

$$D = \text{ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่ต้องการทดสอบ} = 1$$

$$\alpha = \text{type I error คือ ความผิดพลาดในการที่ไม่ยอมรับสมมติฐานที่เป็นจริง} \\ = 0.05 \text{ (two - side test ผู้ศึกษากำหนดระดับความเชื่อมั่น หรือ } 1 - \alpha = 95\%)$$

β = type II error คือ ความผิดพลาดในการยอมรับสมมติฐานที่ไม่จริง
 = 0.05 (one - sided test ผู้ศึกษากำหนดระดับความเชื่อมั่น หรือ $1 - \beta = 95\%$)
 Z = reliability coefficient ได้จากตาราง normal ตามระดับความเชื่อมั่นที่ต้องการ
 95 % ได้ค่า $Z_\alpha = 1.96$ $Z_\beta = 1.64$ (James J. Schlesselman, 1982, pp.160 - 161)

จากการคำนวณได้ตัวอย่างจำนวน 180 คน และเพื่อป้องกันจำนวนตัวอย่างไม่ครบตามที่กำหนดผู้ศึกษาได้เพิ่มจำนวนตัวอย่างเป็น 216 คน (อำเภอละ 72 คน) แล้วนำไปสุ่มตัวอย่างให้มีคุณสมบัติและจำนวนตามที่กำหนดไว้

3.2.3 การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - stage Random Sampling) มีรายละเอียดการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกตำบลแบบเจาะจง ในอำเภอเมือง อำเภอรัตนบุรี และอำเภอท่าตูม ที่มีประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาเขมร ลาวและภาษาส่วย อำเภอละ 1 ตำบลรวม 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลสวาย อำเภอเมือง ตำบลหนองบัวทอง อำเภอรัตนบุรีและตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม

ขั้นที่ 2 เลือกหมู่บ้านโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ใช้การจับสลากหมู่บ้านในแต่ละตำบลที่มีขนาด 100 หลังคาเรือนขึ้นไปตำบลละ 3 หมู่บ้านรวม 9 หมู่บ้าน

ขั้นที่ 3 เลือกหลังคาเรือนโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ใช้ตารางเลขสุ่มหลังคาเรือนจากหมายเลขทะเบียนบ้าน หมู่บ้านละ 24 หลังคาเรือนรวม 216 หลังคาเรือน (หากบ้านหลังนั้นไม่มีกลุ่มตัวอย่างตามที่ต้องการให้เลือกจากบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน)

ขั้นที่ 4 เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนดจากหลังคาเรือนละ 1 คน จากทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ๆ ละ 24 คนจนครบ 216 คน โดยกำหนดให้มีอายุ 15 - 25 ปี 26 - 49 ปี และอายุ 50 - 65 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง รายละเอียดดังในตาราง 3.1

ตาราง 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้ดำเนินการศึกษาในแต่ละหมู่บ้าน

กลุ่มอายุ (n = 24)	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
15 - 25 ปี	4	4	8
26 - 49 ปี	4	4	8
50 - 65 ปี	4	4	8
รวม	12	12	24

3.2.4 กำหนดคุณสมบัติของตัวอย่าง (เพื่อควบคุม confounding factors) ดังนี้

3.2.4.1 เป็นประชาชนจังหวัดสุรินทร์อยู่ที่มีภูมิลำเนาตั้งเดิมในเขตอำเภอเมือง (พูดภาษาเขมร) อำเภอรัตนบุรี (พูดภาษาลาว) และอำเภอท่าตูม (พูดภาษาตัวย)

3.2.4.2 เป็นผู้ที่สามารถฟัง อ่านและเขียนภาษาไทยได้ การศึกษาสูงสุดไม่เกิน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

3.2.4.3 ไม่เจ็บป่วย หรือพิการที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าไปศึกษา

3.2.4.4 ไม่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ผู้นำท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทยและไม่เป็นข้าราชการ หรือเป็นพนักงานของรัฐ

3.2.4.5 ในรอบปีที่ผ่านมาไม่เคยเข้ารับการอบรมเรื่องโรคเอดส์ จากหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน

3.2.4.6 เป็นผู้ที่ไม่เคยได้รับสื่อพื้นบ้านชุดนี้มาก่อน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.3.1 วิดีโอสื่อพื้นบ้าน ชุด "รวมฮิตพิชิตเอดส์" ความยาว 1 ชั่วโมง 49 นาที ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วยสถานการณ์โรค การป้องกัน อาการ การรักษาพยาบาล การอยู่ร่วมกัน การให้การสงเคราะห์ทางการแพทย์และสังคม ในรูปแบบของ เพลงลูกทุ่ง กันตรึม ลิเก หมอลำ สภากาชาดพิเศษผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง 11 คน พระสงฆ์เทศน์เรื่องศีลห้าพาไกลเอดส์ 1 ตอน การประชาสัมพันธ์จังหวัดสุรินทร์ การฟังตนเองด้านเกษตรตามแนวพระราชดำรัส สปอตโทรทัศน์ เรื่องถุงยางอนามัย 2 ตอน การตรวจเลือดก่อนตั้งครรภ์และก่อนแต่งงาน 2 ตอน นำเสนอเป็นภาษาไทย ลาวและเขมร นำเสนอเนื้อหาตามความเหมาะสมและสลับกันไป เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระและความบันเทิงไปพร้อม ๆ กัน

3.3.2 แบบสอบถามความรู้เรื่องเอดส์ และทัศนคติต่อโรคเอดส์ก่อนและหลังการได้รับสื่อพื้นบ้าน ซึ่งผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นเอง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ลักษณะทางประชากรและสังคม ความรู้เรื่องโรคเอดส์ ทัศนคติต่อโรคเอดส์ สำหรับแบบสอบถามหลังการได้รับสื่อพื้นบ้าน จะเพิ่มเติมเนื้อหาเรื่องความคิดเห็นต่อรูปแบบสื่อ เนื้อหา และช่องทางในการนำเสนอสื่อพื้นบ้าน

3.3.3 แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion guideline) ประกอบด้วยความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อรูปแบบ เนื้อหาและช่องทางในการนำเสนอสื่อพื้นบ้าน

3.4 การตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.4.1 การตรวจสอบคุณภาพของสื่อพื้นบ้าน ผู้ศึกษาได้นำวิดีโอสื่อพื้นบ้าน ชุด “รวมฮิตพิชิตเอคตส์” ความยาว 1 ชั่วโมง 49 นาที ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน และอาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบเนื้อหาและคุณภาพสื่อพื้นบ้าน ต่อจากนั้นได้นำไปทดลองใช้ในประชาชนที่มีลักษณะ คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่จังหวัดสุรินทร์จำนวน 1 ครั้งก่อนนำไปศึกษา นอกจากนี้ยังได้นำชุด สื่อพื้นบ้าน และเสียงสเปคโตรัทสน์ที่มีในสื่อพื้นบ้าน ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ฟังเนื้อหาเพิ่มเติมอีกด้วย

3.4.1 การตรวจสอบคุณภาพของสื่อพื้นบ้าน การหาความตรงของเนื้อหาของ แบบสอบถามความรู้เรื่องโรคเอดส์และทัศนคติต่อโรคเอดส์ และแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวน 1 คน และนักวิชาการสุขศึกษา นักวิชาการควบคุมโรค จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์จำนวน 2 คน ตรวจสอบด้าน เนื้อหาและความเหมาะสมของแบบสอบถาม การหาความเชื่อมั่นแบบสอบถามผู้ศึกษาได้ทำการ ทดสอบใช้กับประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ตามคุณสมบัติของตัวอย่างที่กำหนดจำนวน 1 หมู่บ้าน ตัวอย่างจำนวน 30 คน ในวันที่ 9 มีนาคม 2544 แล้วนำมาคำนวณหาระดับความเชื่อมั่น (reliability) โดยแบบสอบถามความรู้เรื่องโรคเอดส์ ใช้วิธีการของคูเดอร์ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson /kr - 20) ได้ค่าความเชื่อมั่น .73 สำหรับแบบวัดทัศนคติต่อโรคเอดส์ ใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น .82 แล้วปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ปรับปรุง แก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการศึกษาต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 ขออนุมัติผู้ว่าราชการจังหวัดและขอความร่วมมือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สุรินทร์ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอและสถานีอนามัยที่เกี่ยวข้อง ก่อนดำเนินการศึกษาในพื้นที่ ตำบลสวาย (อำเภอเมือง) ตำบลหนองบัวทอง (อำเภอรัตนบุรี) และตำบลกระโพ (อำเภอท่าตูม) ในวันที่ 12 - 24 มีนาคม 2544

3.5.2 อบรมทีมผู้ช่วยศึกษา 1 วัน ประกอบด้วย นักวิชาการสาธารณสุข หรือเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบงานเอดส์ จากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 3 อำเภอ ๆ ละ 1 คน และเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยที่เกี่ยวข้อง 4 แห่ง ๆ ละ 1 คนจำนวน 4 คน ทีมงานวิจัยรวมทั้ง สิ้นจำนวน 7 คน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามโครงการ การสุ่มตัวอย่าง รายละเอียดของ แบบสอบถาม วิธีการเก็บข้อมูลและการดำเนินการสนทนากลุ่ม

3.5.3 กลุ่มหลังคาเรียนเพื่อทำการสุ่มตัวอย่างนัดหมายตัวอย่าง ตามที่กำหนดไว้หมู่บ้านละ 24 คน จากประชาชน 9 หมู่บ้าน รวม 216 คน ทำการศึกษาครั้งละ 1 หมู่บ้าน

3.5.4 เชิญกลุ่มตัวอย่างมาดำเนินการเก็บข้อมูลในหมู่บ้าน เวลา 09.00 - 12.00 น. โดยใช้สถานที่ที่มีความพร้อม เช่น บนศาลาวัด สถานีนอนามัย หรือสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แล้วให้กลุ่มตัวอย่างนั่งบนเก้าอี้ หรือปูเสื่อที่จัดเป็นแถวแบบครึ่งวงกลมให้ทุกคนมองเห็นจอโทรทัศน์ได้ชัดเจน ผู้ศึกษาแนะนำตัวและทีมผู้ช่วยศึกษา ซึ่งแจ้งก่อนการศึกษารวมทั้งให้กลุ่มตัวอย่างแนะนำตัวเอง เพื่อให้ความร่วมมือและสร้างความคุ้นเคย ใช้เวลาประมาณ 15 นาที

3.5.5 ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามความรู้เรื่องโรคเอดส์และทัศนคติต่อโรคเอดส์ ก่อนเริ่มฉายวิดีโอสื่อพื้นบ้าน (pre - test)

3.5.6 ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน ของแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง

3.5.7 จัดกลุ่มตัวอย่างนั่งบนเก้าอี้แบบครึ่งวงกลมหรือปูเสื่อแล้วใช้โทรทัศน์สี ขนาด 29 นิ้วจำนวน 1 เครื่อง ฉายวิดีโอสื่อพื้นบ้านชุด “รวมฮิตพิชิตเอดส์” ความยาว 1 ชั่วโมง 49 นาที

3.5.8 ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบเนื้อหา ช่องทางในการนำเสนอสื่อพื้นบ้านหลังฉายวิดีโอสื่อพื้นบ้าน (post - test)

3.5.9 ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน ของแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง

3.5.10 นัดหมายกลุ่มตัวอย่าง พร้อมมอบหนังสือนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ โดยผู้ศึกษาเป็นผู้จัดทำขึ้นป้องกันการลืมวันนัด เพื่อมาทำแบบสอบถามอีกครั้ง หลังจากที่ฉายวิดีโอสื่อพื้นบ้านไปแล้ว 3 วัน (Post - test) นัดหมายกลุ่มตัวอย่างสถานที่เดิม เวลา 13.00 - 16.30 น.

3.5.11 กลุ่มตัวอย่างมาตามนัดครั้งที่สองให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถาม (post - test) ความรู้เรื่องโรคเอดส์และทัศนคติต่อโรคเอดส์ เสร็จแล้วคัดเลือกผู้ที่จะร่วมจัดสนทนากลุ่ม ตามความสมัครใจตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้แต่ละหมู่บ้าน เพื่อจัดสนทนากลุ่มหลังทำแบบสอบถามเสร็จสิ้นแล้ว

3.5.12 ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน ของแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง

3.5.13 จัดสนทนากลุ่มอำเภอละ 3 กลุ่ม หมู่บ้านละ 1 กลุ่ม จัดกลุ่มเป็นเพศชาย 3 คน เพศหญิง 3 คนตามกลุ่มอายุรวม 6 คน เช่น อำเภอท่าตูมหมู่บ้านที่ 1 สนทนากลุ่มในกลุ่มอายุ 15 - 25 ปี หมู่บ้านที่ 2 กลุ่มอายุ 26 - 49 ปี และหมู่บ้านที่ 3 กลุ่มอายุ 50 - 65 ปี อำเภออื่น ๆ ก็จัดกลุ่มในลักษณะเดียวกัน แล้วเชิญกลุ่มตัวอย่างให้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ตามแนวทางสนทนากลุ่ม

3.5.14 ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน ของแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง

3.5.15 ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยผู้ศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ และมีทีมผู้ศึกษาเป็นผู้ช่วยในการจดบันทึก บันทึกเทปเสียงและบันทึกภาพนิ่งจำนวน 1 - 2 คน

หลังจากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อสื่อพื้นบ้าน ตามแนวการสนทนากลุ่มที่ผู้ศึกษาจัดทำขึ้นเอง (Focus group discussion guideline)

3.5.16 ตรวจสอบและสรุปผลการสนทนากลุ่มกับทีมผู้ศึกษาก่อนเดินทางกลับบ้าน

3.5.17 กล่าวขอบคุณกลุ่มตัวอย่างและผู้เกี่ยวข้องที่ให้ความร่วมมือ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้ศึกษาได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ลงรหัสข้อมูลแล้ว หลังจากนั้นได้นำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation/ S.D.) สำหรับการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ paired t - test (two - sided test) ในส่วนของความคิดเห็นต่อสื่อพื้นบ้าน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามรายละเอียด ดังนี้

3.6.1 ข้อมูลด้านประชากรและสังคม

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.6.2 ความรู้เรื่องโรคเอดส์และทัศนคติต่อโรคเอดส์

ผู้ศึกษาได้ให้คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ในข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนนและถ้าตอบผิดให้ 0 คะแนน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน) สำหรับทัศนคติต่อโรคเอดส์ กำหนดให้ข้อที่ตอบถูกให้ 2 คะแนน และตอบผิดให้ 1 คะแนน (คะแนนเต็ม 40 คะแนน) แล้วนำมาทดสอบตามสมมติฐานของการศึกษา โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยของความรู้เรื่องโรคเอดส์และทัศนคติต่อโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังได้รับสื่อพื้นบ้านใช้สถิติ paired t - test (two - sided test) ตามตัวแปรที่กำหนด คือ ภาษา กลุ่มอายุและเพศ

3.6.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อสื่อพื้นบ้าน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบ เนื้อหาสื่อและช่องทางในการนำเสนอสื่อ ในส่วนของแบบสอบถามใช้สถิติร้อยละ สำหรับการสนทนากลุ่มเนื้อหาที่ได้จากการจดบันทึกและการบันทึกเทปใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)